

**Yttrande över Länsstyrelsens förslag på nya marina
Natura 2000-områden enligt fågeldirektivet, 106-
39370-2021,
från Stockholms Ornitologiska förening och
Naturskyddsföreningens krets i Haninge**

Inledning

Stockholms Ornitologiska Förening (StOF) är en regionalavdelning till BirdLife Sverige. Föreningen har som ändamål att bland annat främja utforskandet och skyddet av Stockholmstraktens fågelfauna och naturmiljö. Ett sätt för föreningen att genomföra detta är exempelvis genom att bistå myndigheter med sin kunskap i ornitologiska frågor. StOF har inte medverkat vid framtagandet av Länsstyrelsens förslag på nya marina Natura 2000-områden.

StOFs rapportområde omfattar Stockholms län förutom Norrtälje kommun. I detta yttrande har vi dock tagit med synpunkter som även berör Norrtälje kommun utifrån inventeringsuppgifter som tagits fram i samband med kartläggning av IBA-områden.

StOF och Naturskyddsföreningens krets i Haninge har tagit del av Länsstyrelsens förslag på nya Natura 2000-områden utifrån fågeldirektivet och tycker i det stora hela att det är ett bra förslag. Vi har följande synpunkter:

Synpunkter på föreslagna Natura 2000-områden

1. **Svenska Högarna karta 2.** Det är mycket positivt att Länsstyrelsen föreslår ett utökat område öster ut från befintligt IBA-område. Svenska Högarna utgör en mycket viktig sommarruggningslokal för bland annat ejder med upp mot 35 000 gudingar. Det är även en viktig lokal för häckande svärta med upp till 50 ungpåar per år, en av få häckningslokaler för svärta inom Stockholms län.
2. **Rörskären karta 6.** Rörskären har inte så stora fågelkolonier längre. Däremot finns stora koncentrationer på öarna öster om Horssten. Ett ur fågelperspektiv bättre alternativ vore därmed att i stället för Rörskären föreslå ett område som omfattar öarna öster om Horssten.
3. **Långviksskär karta 9.** Mycket bra övervintringsområden.
4. **Biskopsö karta 10.** Mycket positivt att Östra och Västra Svinskären får ett skydd. Dessa är trädlösa skär som utgör häckningslokal för ett flertal häckande änder (bl a gravand och skedand), skrakar, kustlabb och roskarl. Här finns även ett par havsörn markhäckande.
5. **Fjärdlång karta 11.** Det är positivt att i enlighet med förslaget få med hela arkipelagen norr om huvudön Huvudskär där det vistas mycket fågel.
6. **Torrmulen/Sävlingarna karta 13.** Sävlingarna och öarna söder om dem utgör även de väldigt bra häckningslokaler. Här häckar tordmule, gravand, kustlabb och rödbena. Det finns en silvertärnekoloni på ca 100-150 individer och två havsörnshäckningar. SPA-området bör utökas med Norsten, Labbskär och kobbarna öster ut, Stora Janskobben och Lilla Janskobben.
7. **Revsjär karta 19.** Ett viktigt övervintringsområde.

8. **Tullgarn karta 20.** Positivt att Länsstyrelsen även föreslår ett område utanför befintligt IBA-område.

Synpunkter på viktiga områden som inte har föreslagits, men som bör tas med.

1. Parallellt med Länsstyrelsens arbete med att ta fram förslag på nya marina Natura 2000-områden har BirdLife Sverige utvärderat och reviderat befintliga IBA-områden. Det arbetet har lett fram till att befintligt IBA-område "Stockholms yttre skärgård" nu har utökats enligt den gula markeringen i Fig 1 nedan. Länsstyrelsen har som kunskapsunderlag för sitt förslag till nya Natura 2000-områden bland annat använt sig av flyginventeringar av övervintrande sjöfåglar samt inventeringar vintertid per båt inom ramen för svensk sjöfågelinventering. Den insamlade datan har analyserats av Lunds universitet.¹ I den aktuella utredningen pekats ett antal arter ut som värda att titta närmare på vid utpekande av nya SPA-områden. Dessa är bland annat alfågel, knipa, storskrake samt salskrake. Ovan nämnt kunskapsunderlag som Länsstyrelsen haft att tillgå pekar på att de viktigaste områdena för såväl alfågel, knipa, storskrake samt salskrake är belägna i det nya IBA-området. Lunds universitet konstaterade vidare i sin utvärdering att när det kommer till alfågel, knipa och storskrake tycks de bästa områdena ligga i det nya IBA-området väster om det gamla.

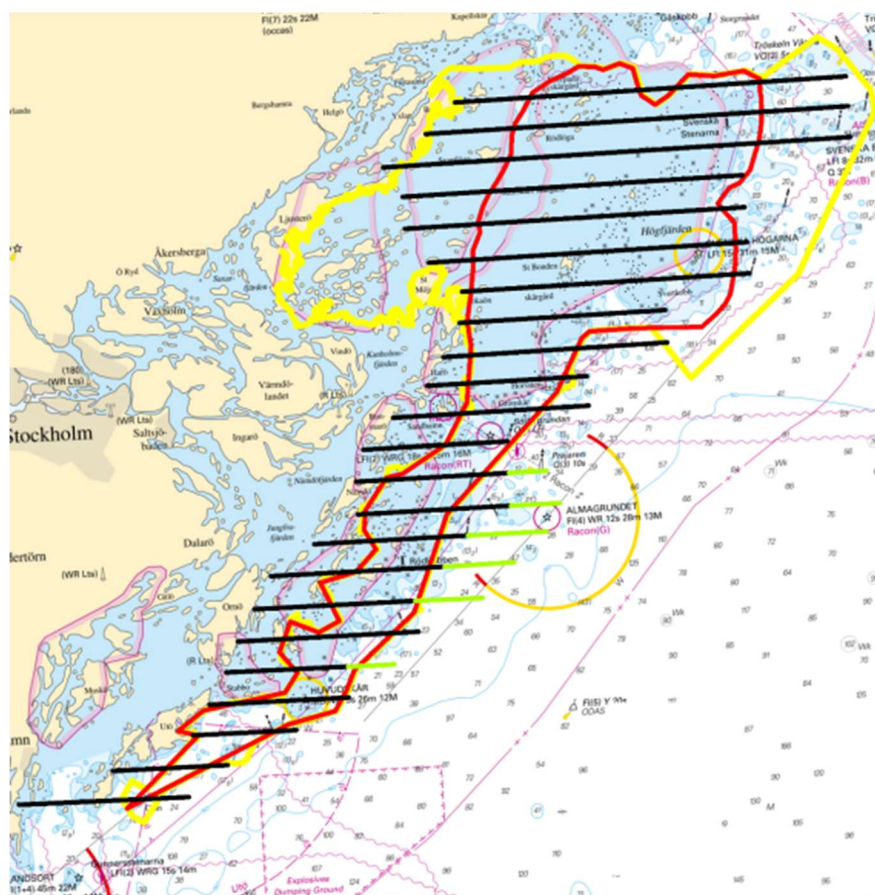

Fig 1. Rött avgränsar det tidigare IBA-området och gult det område som tillkommit under 2022. Svarta linjer visar de transekter som planerades ingå i inventeringarna 2016, 2021 och 2022. År 2022 ingick även de ljusgröna linjerna i inventeringen. I ett antal linjer i det södra området kunde inte inventeras på grund av militär aktivitet.

¹ Kort utvärdering av övervintrande sjöfåglar i IBA-området Stockholms yttre skärgård, Lunds Universitet.

Det västra nya IBA-området avgränsas av Möja i sydost, Ljusterö i sydväst, Blidö i nordväst och Kudoxa i nordost. Området hyser numera Stockholms läns enda koloni med skräntärnor på ett litet skär norr om Svartlöga. Området hyser också solitärt häckande skräntärnor. Skräntärnan som är rödlistad som nära hotad har minskat kraftigt och tros nu bara hysa drygt 500 par i Sverige. Sverige har dessutom ett stort ansvar för arten då större delen av skräntärnebeståndet i norra Europa häckar i Sverige. Arten anses viktig och Naturvårdsverket har inlett ett åtgärdsprogram som syftar till att skräntärnan ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus.

Området är även viktigt som övervintringsområde för sjöfågel främst knipa och storskrake, men även alfågel och salskrake. Arternas närvaro i området visar på att området har stora maritima värden där alfågeln närvaro visar att det finns god tillgång på musslor, knipor på smådjur i bottenvegetationen samt storskrakens närvaro på god tillgång på småfisk. Föreningen vill här framförallt lyfta fram alfågeln som minskat kraftigt såväl globalt som nationellt och är idag rödlistad som nära hotad och där Östersjön är en viktig övervintringsplats för Europas alfågelbestånd.

Vad gäller arternas numerär så rör det sig vintertid om 18 000 alfåglar, 16 000 viggas, 10 000 knipor, 3 500 storskrakar samt 1 200 salskrakar². Mängden övervintrande sjöfågel pekar entydigt på att området hyser stora ornitologiska värden och därför bör avsättas som Natura 2000-område. Som ett minimum bör åtminstone befintliga reservat inom Gälnan-området i skärgården mellan Möja och Ljusterö avsättas samt skären norr om Svartlöga.

2. Ytterligare ett ornitologiskt viktigt område är beläget nordost om Singö skärgård (Fig 2) och dess värde består främst i områdets alkkolonier och tillgång på ejder och svärta. Tillgången på ejder och svärta visar på områdets maritima värden, i detta fall rikligt med musslor. Området är ett av få i Stockholms län där ejdern har en kontinuerlig förnyring. Vad gäller artens numerär så rymmer området en population om minst 1 300 ejderhanor och 300 honor varav flertalet går till häckning. Länsstyrelsen nämner inte i sitt förslag ejderpopulationen i Stockholms norra skärgård, men har däremot noterat förekomsten av svärta i norra delen av skärgården, men valt att inte skydda området. Svärten är som bekant rödlistad som sårbar och ejdern som starkt hotad. Vad gäller alkorna så hyser området Stockholms läns största tobisgrisslekoloni med drygt 400 par. Det finns även gott om tordmular i området drygt 750 par och knappt 100 par sillgrisslor. Referens Artportalen.

² Kort utvärdering av övervintrande sjöfåglar i IBA-området Stockholms yttre skärgård, Lunds Universitet.

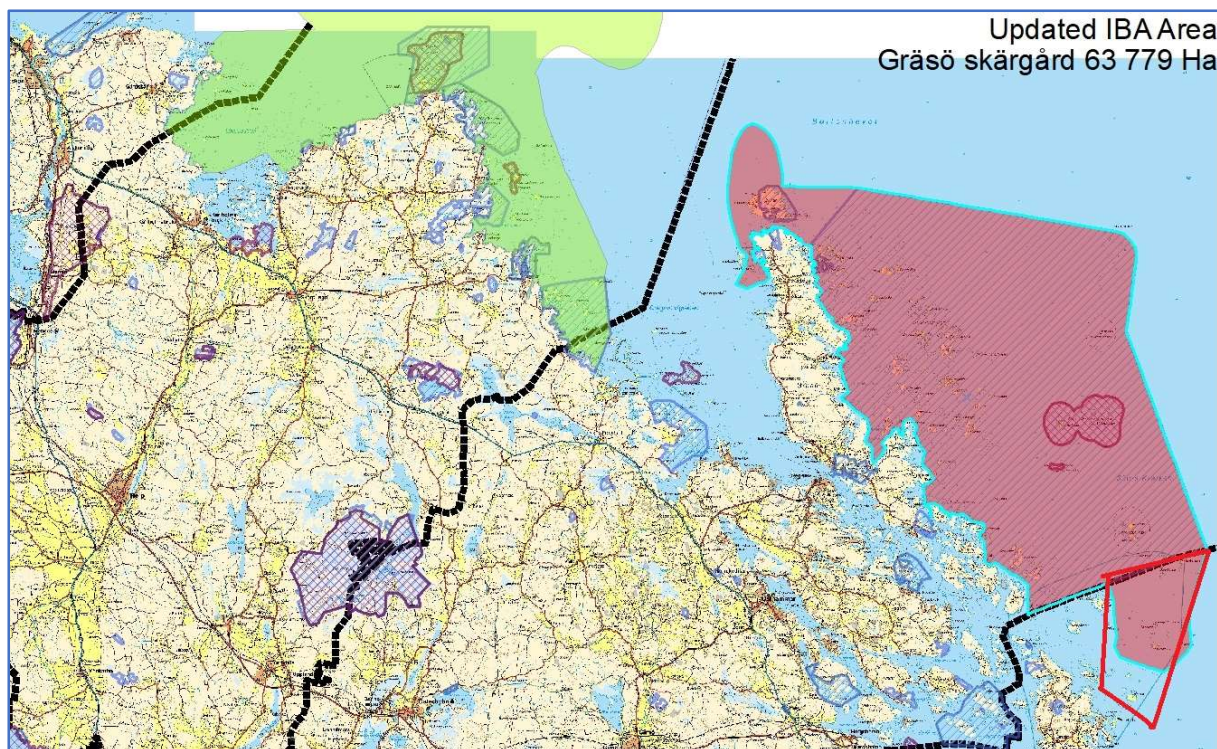

Fig 2. StOFs förslag på marint Natura 2000-område i Singö skärgård inringat med röd linje.

3. I förlängningen norr om IBA-området "Torö-Muskö" ligger Gålö naturreservat (Fig 3). Området runt Gålö utgör ett viktigt reproduktionsområde för många fåglar. Här finns Stockholms enda större gråtrutskoloni med ca 25 par.

Fjäderholmen, ett fågelskyddsområde SO om Gålölandet hyser en hel del häckande kustfåglar. Under ordinarie kustfågelinventering år 2015 och 2021 (2015 inom parentes) observerades följande antal av några arter: knölsvan (3) 5, kricka (1) 0, småskrake (10) 7, storskrake (12) 26, havsörn (1) 1, tofsvipa (0) 1, rödbena (2) 1, drillsnäppa (3) 0, skrattnås (2) 14, fiskmås (6) 3, fisktärna (16) 1, silvertärna (11) 20.

Inne i Gålöviken finns de två öarna - Fågelön och Mödomen - som båda är fågelskyddsområden och som hyser kolonier med väldigt goda antal individer av flera kustfågelarter bla vitkindad gås och gråtrut. Även här jämförs observerade individer som registrerats vid kustfågelräkningar 2015 med antalet 2021. Mödomen: vitkindad gås (16) 22, småskrake (3) 2, storskrake (3) 11, strandkata (4) 2, fiskmås (1) 4, silltrut (4) 0, gråtrut (60) 46, havstrut (4) 2, fisktärna (6) 87. Runt öarna ligger grupper av ejder och ett 10 tal par häckar årligen, främst på Mödomen i skydd av gråtrutarna. En större koloni med östersjötrut häckar på en trädklädd holme närmast Gålö havsbad. Med uppskattningsvis 20-30 individer årligen. StOF föreslår därmed att Gålö naturreservat, tas med som föreslaget Natura 2000-område.

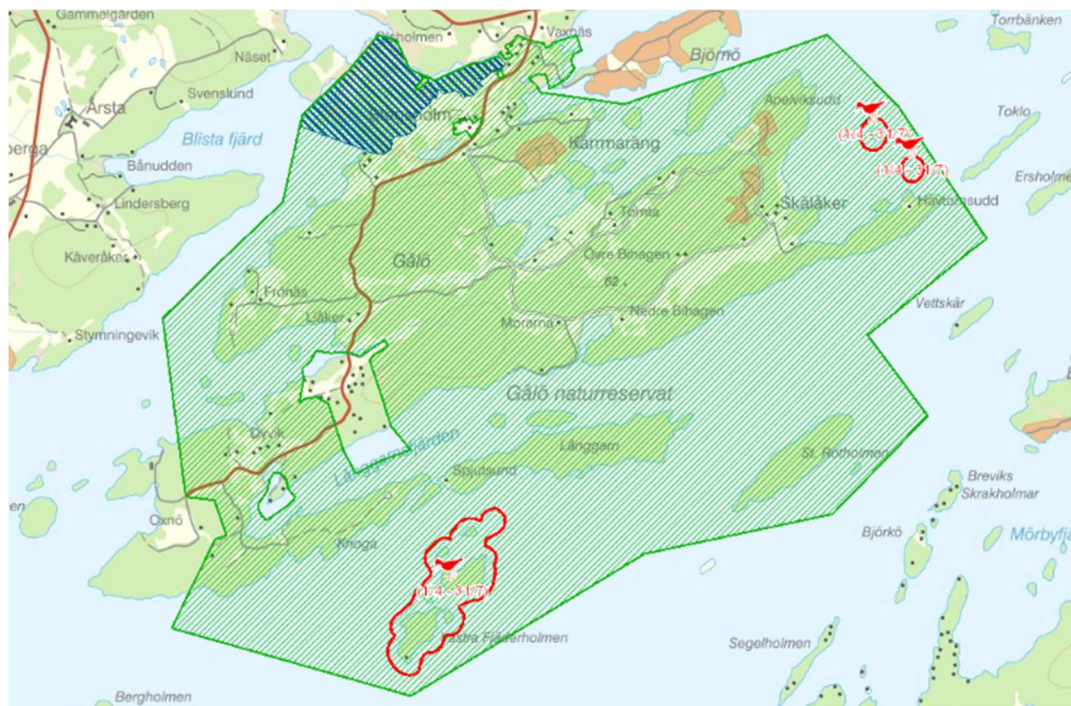

Fig 3. Gålö naturreservat med betydelsefulla häckningsområden.

4. Ett annat betydelsefullt område utan koppling till befintligt IBA-område ligger utanför södra delen av Vaddö och är ett viktigt övervintringsområde för alfågel, ca 2000-4000 individer (Fig 4).

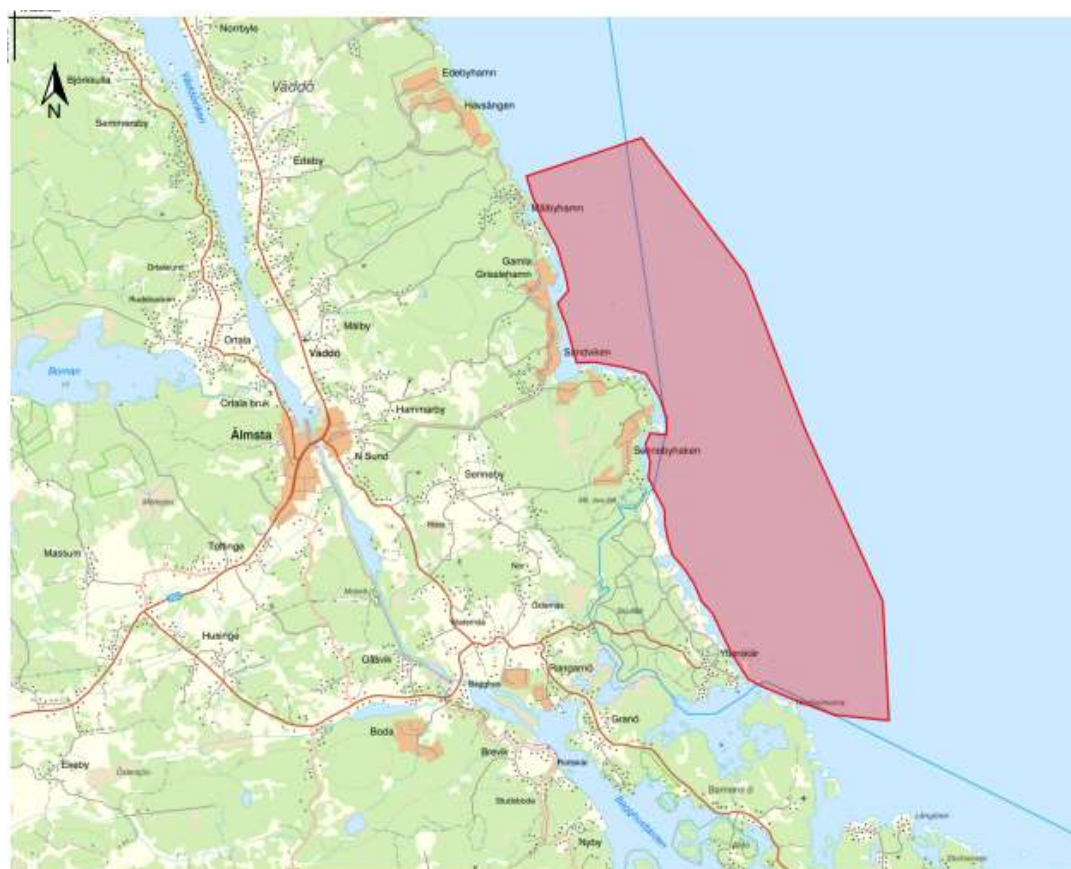

Fig 4. Viktigt övervintringsområde för alfågel utanför södra Vaddö.

EU-rätten

1. Föreningen vill kort hänvisa till väl valda delar av bakomliggande rättslig reglering, fågeldirektivet³ samt tillhörande praxis. Av artikel 4 p. 1 fågeldirektivet framgår att medlemsstaterna som särskilda skyddsområden i första hand ska klassificera sådana områden som vad gäller antal och storlek är mest lämpade för bevarandet av dessa arter⁴, med hänsyn till artens behov av skydd inom det geografiska havs- och landområde som omfattas av direktivet. Av p. 2 i samma artikel framgår bland annat att medlemsstaterna även har att vidta liknande åtgärder för regelbundet förekommande flyttfåglar som inte anges i bilaga 1 med avseende på deras häcknings-, ruggnings- och övervintringsområden samt rastplatser längs deras färdväg.
2. Föreningen kan konstatera att det av direktivets ordalydelse framgår att som särskilda skyddsområden avses i första hand sådana områden som till antal och storlek är mest lämpande för bevarandet av dessa arter med hänsyn till artens behov av skydd. Det är alltså inte meningen att en medlemsstat helt fritt ska kunna välja vilka områden som ska utses till särskilda skyddsområden utan medlemsstaten har att ta hänsyn var dessa utpekade arters behov av skydd är som störst.
3. EU-domstolen⁵ fastställde efter en ansökan från EU-kommissionen att Frankrike underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 4.1 fågeldirektivet genom att inte klassificera ett område såsom Natura 2000-område. Det var i målet ostridigt att området var av särskilt ornitologiskt intresse och att det aktuella området inte i tid hade klassificerats såsom Natura 2000-område av Frankrike.
4. Utöver att fastställa att Frankrike inte klassificerat ett område av särskilt ornitologiskt intresse som Natura 2000-område drog EU-domstolen i samma mål en annan mycket viktig slutsats vad gäller ett medlemslands skyldigheter avseende områden som borde ha klassificerats, men ännu inte gjort det. EU-domstolen konstaterade, likt den tidigare gjort, att oaktat att området inte hade klassificerats var medlemslandet skyldigt att vidta lämpliga åtgärder för att skydda området. Där områden som har klassificerats som Natura 2000-områden i stället omfattas av artikel 7 samt 6.2, 6.3 samt 6.4 livsmiljödirektivet⁶ anser domstolen att ett icke klassificerat område ska omfattas av de strängare förpliktelserna i artikel 4.4 första meningen fågeldirektivet. Detta med motiveringen att ett medlemsland inte ska erhålla någon fördel av att inte ha av klassificerat ett område. Medlemslandet får därigenom inte möjligt att av tvingande skäl av allmänintresse⁷, inklusive skäl av social eller ekonomisk art, på vissa villkor godkänna en plan eller projekt som inkräktar på ett Natura 2000-området.

³ Europaparlamentet och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

⁴ Med dessa arter avses de arter som anges i bilaga 1 till fågeldirektivet.

⁵ C-374/98 Kommissionen ./ Frankrike

⁶ Europaparlamentet och rådets direktiv 92/43 EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

⁷ Se artikel 7 samt 6.1, 6.3 samt 6.4 livsmiljödirektivet.

5. Föreningen kan genom ovannämnda avgörande konstatera att det inte finns någon fördel för ett medlemsland att inte klassificera ett område av särskilt ornitologiskt intresse som Natura 2000-område utan att det snarare är en nackdel.

På föreningens vägnar

Eva Johansson
Ordförande Stockholms Ornitologiska Förening